

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΓΕΡΟΥΚΗ PHD

Παγκόσμια
Ημέρα
Σεξουαλικής
Υγείας 2023
#WSHD2023

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ολοκληρωμένη Σεξουαλική Εκπαίδευση και Δείκτες Σεξουαλικής Υγείας στην Ελλάδα¹

Μαργαρίτα Γερούκη PhD²

Σύμφωνα με το Διεθνή Τεχνικό Οδηγό για τη Σεξουαλική Εκπαίδευση (UNESCO et al., 2018: 16) η Ολοκληρωμένη Σεξουαλική Εκπαίδευση (Comprehensive Sexuality Education³) περιλαμβάνει εκπαιδευτικές δραστηριότητες διδασκαλίας και μάθησης που εντάσσονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, και αφορούν γνωστικές, συναισθηματικές, σωματικές [με την έννοια της φυσιολογίας] και κοινωνικές διαστάσεις της σεξουαλικότητας. Έχει ως στόχο να εξοπλίσει τα παιδιά και τα νέα άτομα με γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες που θα τα ενδυναμώσουν ώστε να έχουν υγεία, καλή κατάσταση (ευεξία) και αξιοπρέπεια· να αναπτύξουν κοινωνικές και σεξουαλικές σχέσεις που στηρίζονται στο σεβασμό· να αντιλαμβάνονται με ποιο τρόπο οι επιλογές τους επηρεάζουν τη δική τους καλή κατάσταση και των άλλων· να κατανοούν και να διασφαλίζουν την προστασία των δικαιωμάτων τους σε όλη τους τη ζωή.

Η πρόταση των UNESCO et al., (2018: 22-24) ξεκινά από την παραδοχή ότι τα παιδιά και οι νέοι στις σύγχρονες κοινωνίες έχουν ανάγκες που αφορούν τη σεξουαλική και αναπαραγωγική τους υγεία και καλή κατάσταση, ενώ βρίσκονται απέναντι σε σειρά προκλήσεων που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν μέσω της εκπαίδευσης. Ειδικές συνθήκες που διαμορφώνουν αυτές τις ανάγκες και προκλήσεις είναι: το αναπτυξιακό στάδιο της εφηβείας και πώς αυτό επιδρά σε αγόρια και κορίτσια, η εγκυμοσύνη και ιδιαιτέρως οι κυήσεις σε εφηβική ηλικία και οι συνέπειες που μπορεί να έχουν για την υγεία και την κοινωνική εξέλιξη των εφήβων κοριτσιών, η πρόσβαση σε αντισυλληπτικά μέσα, οι αμβλώσεις που γίνονται χωρίς συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας, η βία, η έμφυλη βία, η σεξουαλική παρενόχληση και η σεξουαλική κακοποίηση, το HIV/AIDS και άλλες Σεξουαλικά Μεταδιδόμενες Λοιμώξεις (ΣΜΛ).

Οι γονείς αναμφισβήτητα παίζουν σημαντικό ρόλο στη σεξουαλική εκπαίδευση των παιδιών και των νέων. Όμως δύο πράγματα θα πρέπει να αναγνωριστούν όσο αφορά την εκπαίδευση για τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία. Πρώτον, η οικογένεια, από μόνη της, δεν μπορεί να ενισχύσει γνώσεις, δεξιότητες και αξίες γύρω από τα θέματα σεξουαλικής υγείας στα παιδιά της, αλλά και στους φίλους των παιδιών της, καθώς και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζουν και μεγαλώνουν αυτά. Χρειάζεται η ενεργοποίηση και η προσπάθεια ολόκληρης της κοινωνίας να πάρει μέτρα που στηρίζουν τη συναισθηματική και σεξουαλική ενδυνάμωση των παιδιών και των νέων ανθρώπων, ώστε να διασφαλίζεται η υγεία και ευεξία τους και να προστατεύονται από βία, καταναγκασμό, και έμφυλες ανισότητες. Αυτού του είδους η ενεργοποίηση της κοινωνίας επιτυγχάνεται μέσω του εκπαιδευτικού της συστήματος και τη διαμόρφωση εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που αφορούν τα ζητήματα αυτά. Δεύτερον, οι εκπαιδευτικές μας παρεμβάσεις πρέπει να γίνονται εγκαίρως και με τέτοιο τρόπο που να διασφαλίζεται ότι τα παιδιά και οι νέοι έχουν όχι μόνο την κατάλληλη πληροφόρηση, σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και αξιών για τη σεξουαλική και αναπαραγωγική τους υγεία, αλλά και χρόνο να την επεξεργαστούν και να την ενσωματώσουν στη ζωή τους.

Η Ολοκληρωμένη Σεξουαλική Εκπαίδευση είναι επιστημονικά ακριβής, ηλικιακά και αναπτυξιακά κατάλληλη, διαβαθμισμένη όσο αφορά τους στόχους της, αποτυπωμένη στο αναλυτικό πρόγραμμα, βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα που αφορούν την υγεία, την εκπαίδευση, την ενημέρωση, την ισότητα και την καταπολέμηση των διακρίσεων. Τα μηνύματα που διαπραγματεύονται τα προγράμματα ολοκληρωμένης σεξουαλικής εκπαίδευσης, αφορούν τις υγιείς διαπροσωπικές

¹ Το άρθρο δημιουργήθηκε και δημοσιεύεται στα πλαίσια της Παγκόσμιας Ημέρας Σεξουαλικής Υγείας 2023.

² Εκπαιδευτικός, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου του Ελσίνκι, Μέλος της επιτροπής για τη Σεξουαλική Εκπαίδευση – Παγκόσμια Ένωση για τη Σεξουαλική Υγεία, Επισκέπτης ερευνήτρια Πανεπιστήμιο Jyväskylä. Πρόεδρος του μη κερδοσκοπικού σωματείου ΑΣΦΑΛΗ ΞΕΝΟΙΑΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΩΡΑ – ΑΞΕΠΤ www.axept.gr

³ <https://en.unesco.org/themes/education-health-and-well-being/cse-campaign>

σχέσεις, την ασφαλή σεξουαλική δραστηριότητα, την αντισύλληψη καθώς και πλήθος άλλων θεμάτων που αγγίζουν την καθημερινή ζωή των παιδιών και των νέων ανθρώπων.

Τα προγράμματα σεξουαλικής εκπαίδευσης αποτελούν μια λογική ακολουθία δράσεων προσαρμοσμένες στο αναπτυξιακό και ηλικιακό υπόβαθρο των εκπαιδευομένων. Με δράσεις αυτές χτίζονται γνώσεις, καλλιεργούνται δεξιότητες, στάσεις και αξίες που αφορούν τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία. Μέσα από τέτοιες παιδαγωγικές παρεμβάσεις τα παιδιά και οι νέοι έχουν τη δυνατότητα να διερευνήσουν αξίες και στάσεις γύρω από τη σεξουαλικότητα και την αναπαραγωγή που ενθαρρύνουν τη λήψη ενημερωμένων αποφάσεων, δημιουργούν συνθήκες υγιούς επικοινωνίας και μειώνουν τους παράγοντες ρίσκου.

Τα προγράμματα ολοκληρωμένης σεξουαλικής εκπαίδευσης ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη και τη συμμετοχή των νέων, η υγεία και ευζωία των οποίων αποτελεί το βασικό στόχο των παρεμβάσεων. Δομούνται σε έμφυλες, μετασχηματιστικές προσεγγίσεις και συμβάλλουν στη δημιουργία μιας δίκαιης και συμπονετικής κοινωνίας, ενδυναμώνοντας τα άτομα και τις κοινότητες, προάγοντας θετικές αξίες και στάσεις για τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, ενισχύοντας το σεβασμό, την αποδοχή, την ανεκτικότητα και την ενσυναίσθηση, ανεξάρτητα από φύλο, φυλή, εθνικότητα, κοινωνική ή οικονομική κατάσταση, θρησκεία, αναπηρία, σεξουαλικό προσανατολισμό, ταυτότητα, έκφραση ή χαρακτηριστικά του φύλου.

Η προσέγγιση που στηρίζεται στην προαγωγή και υποστήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βοηθά στην αντιμετώπιση του στίγματος, των διακρίσεων και της περιθωριοποίησης που πολλά νέα άτομα βιώνουν, ιδιαίτερα άτομα τα οποία μπορεί να ανήκουν στις σεξουαλικές μειονότητες, να ζουν με το HIV, ή να αντιμετωπίζουν άλλες δυσκολίες ή αναπηρίες.

Η εκπαιδευτική προσέγγιση με βάση τις αρχές της Ολοκληρωμένης Σεξουαλικής Εκπαίδευσης αποτελεί επίσης κριτήριο σε τρεις από τους τομείς για την Βιώσιμη Ανάπτυξη στα πλαίσια της Ατζέντας 2030 των Ηνωμένων Εθνών⁴. Συγκεκριμένα, οι στόχοι αφορούν την Ποιοτική Εκπαίδευση (Στόχος 4.7⁵), Καλή Υγεία και Ευημερία (Στόχος 3.7⁶) και την Ισότητα των Φύλων (Στόχος 5.6⁷), (UNESCO et al. 2021: 12).

Ο στόχος της σεξουαλικής εκπαίδευσης είναι η προαγωγή της υγείας και η υγεία ενός πληθυσμού αποτελεί μετρήσιμο αγαθό. Σύμφωνα με τη Lotes (2000, στο Γερούκη 2011:86) οι βασικοί δείκτες που διαμορφώνουν την εικόνα της σεξουαλικής υγείας ενός πληθυσμού είναι: η σεξουαλική γνώση, η σεξουαλική ικανοποίηση, δείκτες προβλημάτων σεξουαλικής υγείας (σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα HIV/AIDS κλπ.), αριθμός διακοπτόμενων κυήσεων στον ενήλικο πληθυσμό, αριθμός εφηβικών κυήσεων και διακοπτόμενων εφηβικών κυήσεων, ποσοστά σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικά εγκλήματα (διακίνηση θυμάτων υποχρεωτικής σεξουαλικής εργασίας, βιασμός, κ.λπ.), δείκτες μητρικής και βρεφικής θνησιμότητας και ο δείκτης (υπο)γονιμότητας.

⁴ Ελληνική Στατιστική Αρχή. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, Ηνωμένα Έθνη <https://www.statistics.gr/el/sdgs>

⁵ 4.7 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.

⁶ 3.7 Έως το 2030, διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού προγραμματισμού, της ενημέρωσης και εκπαίδευσης, και της ενσωμάτωσης της αναπαραγωγικής υγείας σε εθνικές στρατηγικές και προγράμματα.

⁷ 5.6 Διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία καθώς και διασφάλιση των αναπαραγωγικών δικαιωμάτων, όπως έχει συμφωνηθεί με βάση το Πρόγραμμα Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη, την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, και τα έγγραφα που προέκυψαν από τις διασκέψεις αναθεώρησης.

Τα οφέλη της ολοκληρωμένης σεξουαλικής εκπαίδευσης (UNESCO et al., 2018, 2021) όσο αφορά την υγεία και ευεξία του νεανικού πληθυσμού είναι ερευνητικά αποτυπωμένα. Η επισκόπηση των ερευνών καταδεικνύει γενικά τη θετική συμβολή της σεξουαλικής εκπαίδευσης, όσο αφορά την καθυστέρηση της πρώιμης σεξουαλικής δραστηριότητας, τη μείωση της εναλλαγής συντρόφων, τη μείωση του ρίσκου που αφορά τη σεξουαλική συμπεριφορά, όπως και την αύξηση της χρήσης προφυλακτικών και αντισύλληψης. Συγκεκριμένα, όπως φαίνεται από τις έρευνες (UNESCO et al., 2018: 102-110), τα προγράμματα Ολοκληρωμένης Σεξουαλικής Εκπαίδευσης δεν συμβάλλουν στην αύξηση της σεξουαλικής δραστηριότητας, των συμπεριφορών ρίσκου ή στο ποσοστό εμφάνισης Σεξουαλικά Μεταδιδόμενων Λοιμώξεων στους νέους. Αντίθετα, με την εφαρμογή τέτοιων προγραμμάτων καταγράφονται θετικά αποτελέσματα, κυρίως με την αύξηση των σεξουαλικών γνώσεων και την υιοθέτηση συμπεριφορών που αποτρέπουν ανεπιθύμητες κυήσεις και σεξουαλικές μολύνσεις (χρήση αντισύλληψης και προφύλαξης).

Επισκόπηση ερευνών από χώρες σε όλο τον κόσμο, για τα οφέλη της Ολοκληρωμένης Σεξουαλικής Αγωγής που δημοσιεύεται στο Πληροφοριακό Δελτίο για την Ολοκληρωμένη Σεξουαλική Εκπαίδευση των Ηνωμένων Εθνών και συνεργατών, αναφέρουν θετικές αλλαγές ως προς τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία των νέων σε τέσσερις κατηγορίες. Η σεξουαλική εκπαίδευση (και αναφερόμαστε πάντα στην ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευση) φαίνεται να:

- Μειώνει τον αριθμό των νέων ανθρώπων που έχουν σεξουαλική δραστηριότητα σε νεαρή (πρώιμη) ηλικία, καθώς επίσης μειώνει σεξουαλικές συμπεριφορές ρίσκου.
- Αυξάνει τις γνώσεις των νέων και προάγει θετικές συμπεριφορές σε σχέση με τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία.
- Έχει θετικό αντίκτυπο στη συμπεριφορά των νέων όσο αφορά τη συστηματική χρήση αντισύλληψης και προφυλακτικών.
- Δεν αυξάνει τη σεξουαλική δραστηριότητα, τον αριθμό συντρόφων ή συμπεριφορές ρίσκου.

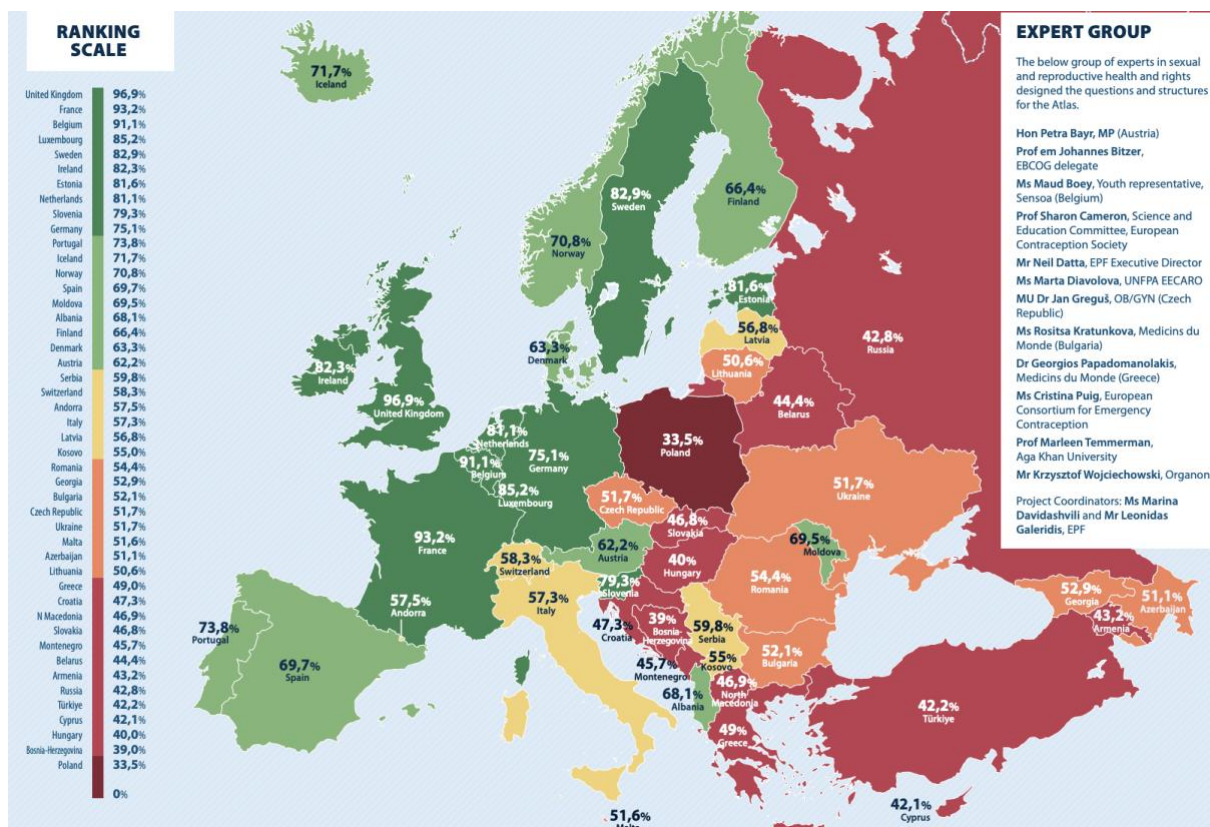
Ένα ακόμη θετικό στοιχείο που καταγράφεται με την εφαρμογή προγραμμάτων Ολοκληρωμένης Σεξουαλικής Εκπαίδευσης αφορά την αύξηση στην επικοινωνία των παιδιών και των νέων με τους γονείς τους για θέματα σεξουαλικότητας και διαπροσωπικών σχέσεων αλλά και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης στη διαχείριση συμπεριφορών ρίσκου (UNESCO et. Al., 2018; Gerouki et al., 2021).

Σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία των UNFPA, WHO, BZgA σε περιοδική έκδοση για την Ολοκληρωμένη Σεξουαλική Εκπαίδευση (COMPREHENSIVE SEXUALITY EDUCATION - FACTSHEET SERIES) το 21% των δεκαπεντάχρονων νέων στην Ευρώπη και την Κεντρική Ασία είναι σεξουαλικά ενεργά άτομα.

Όσο αφορά την Ελλάδα, με στοιχεία από μεγάλη έρευνα (HBSC/WHO), το ποσοστό των σεξουαλικά δραστήριων δεκαπεντάχρονων στην Ελλάδα ανέρχεται στο 26,4%, υψηλότερο από το μέσο όρο των χωρών του δείγματος (Κοκκέβη και συν. 2019). Ταυτόχρονα, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, ένα στα 5 κορίτσια (20,5%) και ένα στα 13 αγόρια (7,9%) απαντούν σχετικά με την πρώτη ολοκληρωμένη σεξουαλική επαφή τους, είτε ότι δεν ήθελαν πραγματικά να συμβεί, είτε ότι θα προτιμούσαν να έχει συμβεί αργότερα. Ο μέσος όρος έναρξης της ολοκληρωμένης σεξουαλικής δραστηριότητας σε μεγάλη έρευνα στο εφηβικό κοινό ήταν τα 15.5 χρόνια ενώ όπως δήλωσαν το 41.8% είχαν δραστηριοποιηθεί σεξουαλικά πριν τα 16 τους χρόνια (Vaidakis et al., 2017). Σε άλλη μικρότερη έρευνα σε νέους στην Ελλάδα ο μέσος όρος πρώτης ολοκληρωμένης σεξουαλικής δραστηριότητας αποτυπώθηκε στα 16.8 χρόνια, ενώ 8,3% (συχνά) και 4.6% (κατά περίπτωση) των νέων αυτής της έρευνας δήλωσαν ότι έχουν σεξουαλική δραστηριότητα με άτομα του ίδιου φύλου (Papadaki et al., 2023). Σε κάθε περίπτωση, η συντριπτική πλειοψηφία των νέων στην Ελλάδα θα είναι σεξουαλικά ενεργά άτομα πριν από την ενηλικίωσή τους.

Ένας στους επτά εφήβους αναφέρει ότι είχε την πρώτη ολοκληρωμένη επαφή μετά από κατανάλωση αλκοόλ ή ουσιών και 18% των νέων αναφέρουν ότι δεν είχαν χρησιμοποιήσει προφυλακτικό κατά την πιο πρόσφατη σεξουαλική τους επαφή. Το ποσοστό εφήβων που δεν χρησιμοποιούν προφυλακτικό φαίνεται να αυξάνεται σημαντικά. Το 2002, 87% των νέων δηλώναν ότι χρησιμοποιούσαν προφύλαξη, ενώ το 2018 το 75%. Η μείωση αυτή αποτυπώνεται κυρίως στις απαντήσεις των αγοριών (Κοκκέβη και συν. 2019). Αντίστοιχα σε άλλη έρευνα η χρήση προφυλακτικών «πολύ συχνά» ή «πάντα» αποτυπώθηκε στο 78% των απαντήσεων, ενώ το 18,3% των νέων δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν προφυλακτικό «σπάνια» ή «ποτέ» (Paradaki et al., 2023). Σύμφωνα με την έρευνα (HBSC/WHO) μόλις το 6% του εφηβικού πληθυσμού στην Ελλάδα δηλώνει ότι χρησιμοποιεί το αντισυλληπτικό χάπι (Κοκκέβη και συν. 2019).

Η έκθεση του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου⁸ που αφορά τις πολιτικές των χωρών της Ευρώπης σχετικά με την πρόσβαση στην αντισύλληψη, στον οικογενειακό προγραμματισμό και τη συμβουλευτική, καθώς και στην παροχή σχετικών πληροφοριών μέσω του διαδικτύου, δίνει στην Ελλάδα ποσοστό 49%, το οποίο την τοποθετεί στην «κόκκινη ζώνη», ανάμεσα στις χώρες των Βαλκανίων, την Τουρκία και χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και πολύ μακριά από τις Σκανδιναβικές χώρες ή τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων των Μ. Βρετανίας και Ιρλανδίας. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει την ανάγκη ενεργοποίησης των αντανεκλαστικών της ελληνικής πολιτείας και των φορέων της για καλύτερη, πιο συστηματική και ουσιαστική εκπαίδευση για θέματα αντισύλληψης και οικογενειακού προγραμματισμού.

Όσο αφορά τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία των νέων στην Ελλάδα, εκτός από τους παραπάνω αρνητικούς δείκτες που αφορούν την πρώιμη σεξουαλική δραστηριότητα και την ελλιπή προφύλαξη και αντισύλληψη, σύμφωνα με τον ΕΟΔΥ (2023), τα ποσοστά σεξουαλικά μεταδιδόμενων λοιμώξεων, συμπεριλαμβανομένου της HIV, στις εφηβικές και νεανικές ηλικίες (15-

⁸ <https://www.epfweb.org/sites/default/files/2023-02/Contraception Policy Atlas Europe2023.pdf>

24) αφορούν το 9% έως το 25% των συνολικών κρουσμάτων (σύφιλη 9%, HIV 11%, γονόρροια 13%, και χλαμύδια 25%). Σύμφωνα με άλλη έρευνα 11% των νέων δηλώνει ότι είχε κάποια ΣΜΛ στο παρελθόν (Paradaki et al., 2023).

Η Ελλάδα δεν παρέχει επίσημα στοιχεία όσο αφορά τις εφηβικές κυήσεις και αμβλώσεις (Fiala et al., 2022). Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα περισσότεροι από τους μισούς (52%) των νέων, δήλωσαν ότι γνωρίζουν κάποιο ανήλικο κορίτσι που είχε ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη με το μέσο ηλικιακό χρόνο της έκτρωσης να είναι τα 16.7 χρόνια (Paradaki et al., 2023). Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύτηκαν μετά από δημοσιογραφική έρευνα το 2015, η χώρα παραμένει «πρωταθλήτρια» των αμβλώσεων με 80000 περίπου κάθε χρόνο, ενώ οι μισές από αυτές αφορούν εφηβικές κυήσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με την ίδια πηγή, 27% των Ελληνίδων καταφεύγουν στο «χάπι της επόμενης ημέρας», με περίπου 2 εκατομμύρια τέτοια σκευάσματα να πωλούνται ετησίως.

Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της παροχής ολοκληρωμένης σεξουαλικής εκπαίδευσης και τη μείωση των εφηβικών κυήσεων και αμβλώσεων, ιδιαίτερα όταν η εκπαίδευση συνδυάζεται με άλλες, φιλικές προς τους νέους, υπηρεσίες σεξουαλικής υγείας. Όπως αναφέρεται στο Πληροφοριακό Δελτίο για την Ολοκληρωμένη Σεξουαλική Εκπαίδευση (σελ. 21) των Ηνωμένων Εθνών και συνεργατών, χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Φινλανδίας.

Στην Φινλανδία, μια χώρα που παρέχει επίσημα στατιστικά στοιχεία εδώ και δεκαετίες, τα προγράμματα σεξουαλικής εκπαίδευσης και οι υπηρεσίες σεξουαλικής υγείας στη δεκαετία του 1990 είχαν οδηγήσει σε χαμηλά ποσοστά εφηβικών κυήσεων και αμβλώσεων. Όταν η χρηματοδότηση για τα προγράμματα αυτά μειώθηκε, μεταξύ 1998 και 2006, λόγω της οικονομικής ύφεσης που αντιμετώπιζε η χώρα, παρατηρήθηκε αύξηση στις εφηβικές αμβλώσεις κατά 50%. Όταν τα προγράμματα σεξουαλικής εκπαίδευσης άρχισαν να εφαρμόζονται ξανά, συστηματικά μετά το 2006, παρατηρήθηκε μείωση των δεικτών εφηβικών κυήσεων και αμβλώσεων, όπως επίσης μείωση του ποσοστού πρώιμης σεξουαλικής δραστηριότητας.

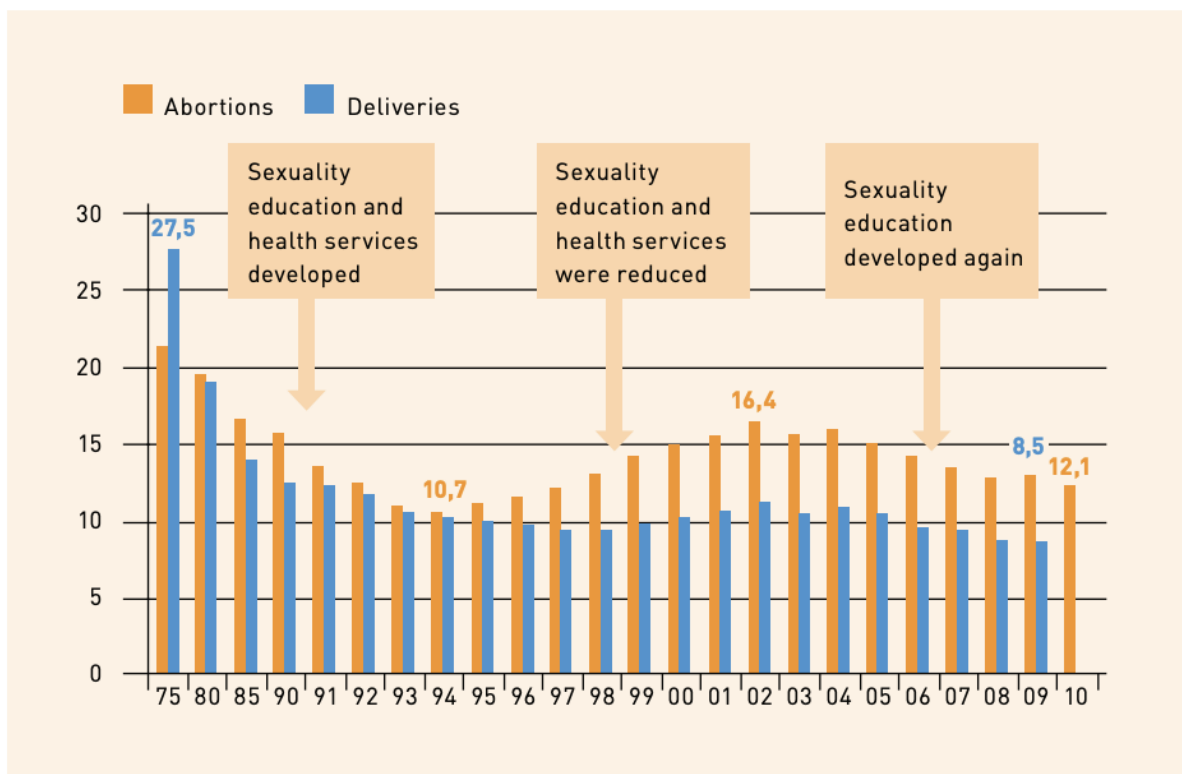

Figure 1: Abortions and deliveries per 1000 girls aged 15 to 19, Finland, 1975-2010⁹¹

Ένα ακόμη στοιχείο, ενδεικτικό της καλής σεξουαλικής υγείας ενός πληθυσμού αποτελεί και το επίπεδο γνώσεων για θέματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας. Η κύρια πηγή πληροφόρησης των νέων στην Ελλάδα για θέματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας είναι οι φίλοι (29%) και οι γονείς (24%) ενώ το σχολείο αποτελεί πηγή πληροφόρησης μόνο για το 14% εξ αυτών (Mantziou et al., 2009). Παρόλο που οι περισσότεροι έφηβοι (41%), σε άλλη έρευνα, θεωρούν το γιατρό ως αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης για ζητήματα σεξουαλικής φύσης, το 38% αναζητούν συμβουλές από τους φίλους και το 22% από το διαδίκτυο (Paradaki et al., 2023).

Παλαιότερη πανελλαδική έρευνα έδειξε ότι μόλις το 15% των ανδρών και το 30 % των γυναικών ήταν σε θέση να απαντήσει σωστά τις μισές από τις ερωτήσεις που αφορούσαν θέματα αντισύλληψης. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα που διεξήχθη για το Ινστιτούτο Κοινωνικής και Προληπτικής Ιατρικής υπάρχει άγνοια για τις μεθόδους ελέγχου των γεννήσεων και οικογενειακού προγραμματισμού, κυρίως ανάμεσα στις νεαρές γυναίκες. Μόνο το 4% των Ελληνίδων θα συζητήσει προληπτικά θέματα αντισύλληψης με κάποιο ειδικό γιατρό. Η πρώτη επίσκεψη στο γυναικολόγο είναι κατά μέσο όρο τα 25 χρόνια, συνήθως μετά από μια εμπειρία ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης. Οι περισσότερες Ελληνίδες (70%) πιστεύουν ότι είναι επαρκώς ενημερωμένες για θέματα αντισύλληψης, αναπαραγωγής και σεξουαλικής υγείας κι όμως το 80% δεν γνωρίζει πότε είναι οι γόνιμες μέρες στο γυναικείο κύκλο (Tountas et al. 2004, στο Γερούκη 2011:86).

Μεγάλη πιο πρόσφατη έρευνα (Vaidakis et al., 2017) σε 4500 εφήβους 17-18 χρονών στην Ελλάδα, για τον ιό των ανθρωπίνων θηλωμάτων (HPV) και τον καρκίνο του τραχήλου αποτύπωσε ότι 64.5% ήταν σεξουαλικά ενεργά άτομα. Ταυτόχρονα, ενώ έξι στους δέκα έφηβους γνώριζαν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του ιού HPV και του καρκίνου του τραχήλου, περισσότεροι από 60% δεν μπορούσαν να απαντήσουν σωστά ούτε για τη συχνότητα, ούτε για τις μεθόδους προστασίας. Η έλλειψη σχετικών γνώσεων, σύμφωνα με την έρευνα, μπορεί να δικαιολογήσει τη χαμηλή εμβολιαστική κάλυψη για τον HPV που παρατηρείται στον ελληνικό πληθυσμό (Vaidakis et al., 2017). Άλλη πρόσφατη έρευνα κατέδειξε επίσης την ελλιπή γνώση των νέων στην Ελλάδα όσο αφορά βασικά θέματα σεξουαλικής υγείας. Για παράδειγμα ένα από τα υψηλότερα ποσοστά σωστών απαντήσεων σε ερωτήσεις γύρω από τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία ήταν μόλις 27% και δόθηκε στην ερώτηση «οι μύκητες μπορούν πιθανά να προκαλέσουν προβλήματα γονιμότητας», ενώ λιγότεροι από τους μισούς (48%) των ερωτηθέντων γνώριζε τις αυξημένες πιθανότητες εγκυμοσύνης όταν η ερωτική επαφή γίνεται χρονικά περίπου στη μέση του έμμηνου κύκλου (Paradaki et al., 2023).

Τα θετικά αποτελέσματα της σεξουαλικής εκπαίδευσης δεν αφορούν μόνο ζητήματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας αλλά και υγιών σεξουαλικών συμπεριφορών στα πλαίσια των διαπροσωπικών σχέσεων. Ένα σημαντικό αρνητικό στοιχείο της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, που μπορεί να αντιμετωπιστεί με συστηματική ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευσης, αφορά τα ποσοστά της σεξουαλικής βίας και της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης.

Σύμφωνα με την ομώνυμη καμπάνια του Συμβουλίου της Ευρώπης⁹, ένα στα πέντε παιδιά είναι θύμα σεξουαλικής κακοποίησης. Παράλληλα, μια μεγάλη έρευνα του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ: The Talk: How Adults Can Promote Young People's Healthy Relationships and Prevent Misogyny and Sexual Harassment, καταδεικνύει τα αυξημένα ποσοστά έμφυλης βίας και σεξουαλικής κακοποίησης στις σχέσεις μεταξύ των νέων.

Η ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευση μπορεί να γίνει ένα δυναμικό εργαλείο για την καταπολέμηση της βίας, των διακρίσεων και της σεξουαλικής κακοποίησης και να προάγει το σεβασμό προς τη σεξουαλική ποικιλομορφία. Η σεξουαλική εκπαίδευση και ιδιαίτερα στο σχολικό περιβάλλον, αποτελεί δομικό στοιχείο των προσπαθειών για την καταπολέμηση της σεξουαλικής

⁹ <https://enastapente.gr/el>

κακοποίησης και εκμετάλλευσης των παιδιών. Γι' αυτό άλλωστε το Συμβούλιο της Ευρώπης με την Σύμβαση για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τη σεξουαλική κακοποίηση (the Lanzarote Convention) ζητά από τις χώρες να διασφαλίσουν ότι τα παιδιά πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα λάβουν πληροφόρηση για το ρίσκο της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης, όπως και τρόπους με τους οποίους θα μπορούν να προστατεύσουν τον εαυτό τους.

Ελληνικά στοιχεία από μεγαλύτερη έρευνα «Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect-BECAN» αποτυπώνουν το πρόβλημα της σεξουαλικής κακοποίησης. Σύμφωνα με την έρευνα BECAN ένα περίπου στα έξι παιδιά στη χώρα μας αναφέρει κάποιου μορφής ανεπιθύμητης σεξουαλικής εμπειρίας υπό μορφή παραβίασης. Από το συνολικό δείγμα, για ένα στα δεκατρία παιδιά η εμπειρία εμπειρείχε και σωματική επαφή. Με βάση την ίδια έρευνα, αύξηση στην έκθεση σε σεξουαλική παραβίαση με ή χωρίς σωματική επαφή παρατηρείται στα ποσοστά που αναφέρονται στις τάξεις Γυμνασίου και Λυκείου (Πετρουλάκη και συν. 2013). Όπως επισημαίνεται τα υψηλά ποσοστά έκθεσης σε σωματική και σεξουαλική βία, οι αυξημένες αναφορές σεξουαλικής παραβίασης ιδίως σε αγόρια εφηβικής ηλικίας αλλά και η –από ό,τι φαίνεται– έντονη εμπύηση υποκειμενικών αισθημάτων παραμέλησης από τα κορίτσια, αποτελούν τα σημαντικότερα ίσως ευρήματα της εν λόγω έρευνας που χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης και προσοχής (Πετρουλάκη και συν. 2013: 269).

Παράλληλα, σύμφωνα με πρόσφατα δημοσιεύματα στον Τύπο¹⁰ κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2022 έχουν καταγραφεί 257 υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης με θύματα 244 ανήλικα κορίτσια και 50 ανήλικα αγόρια. Η τάση αυτή, σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία, είναι αυξητική.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟ 2022 (8μηνο)

ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ	ΘΥΜΑΤΑ	ΕΘΝΟΤΗΤΑ		ΦΥΛΟ		ΗΛΙΚΙΕΣ		
		Ελληνες	Αλλοδαποί	Αγόρια	Κορίτσια	0-8	9-14	15-18
Βιασμός	57	42	16	10	47	2	21	34
Απόπειρα βιασμού	12	9	3	1	11	-	5	7
Προβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας	124	113	11	20	104	4	64	56
Κατάχρηση ανίκανου προς αντίσταση σε γενετήσια πράξη	1	1	-	-	1	-	-	1
Γενετήσιες πράξεις με ανήλικους ή ενόπιον τους	56	47	9	9	47	14	35	7
Κατάχρηση ανήλικων	21	17	4	7	14	11	6	4
Αιμομιξία	-	-	-	-	-	-	-	-
Διευκόλυνση προσβολών της ανηλικότητας	-	-	-	-	-	-	-	-
Πορνογραφία ανήλικων	10	10	-	1	9	-	5	5
Προσεύξαση παιδιών για γενετήσιους λόγους	-	-	-	-	-	-	-	-
Πορνογραφικές παραστάσεις ανήλικων	3	3	-	1	2	-	2	1
Μιστροπεία	3	3	-	-	3	-	-	3
Ασελγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής	2	2	-	1	1	-	2	-
Προστασία ιδιωτικής ζωής ανήλικου	-	-	-	-	-	-	-	-
Προβολή γενετήσιας ευπρέπειας	5	5	-	-	5	-	-	5

Ένας άλλος παράγοντας πρόληψης της σεξουαλικής υγείας των παιδιών και των νέων αφορά τη χρήση του Διαδικτύου. Είναι αρνητικό στοιχείο στην γενικότερη καλή υγεία και ευεξία των νέων

¹⁰ <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/stoicheia-sok-tis-elas-sta-294-ta-paidia-poy-kakopoitikan-sexoyalika-to-pto-oktamino-toy-2022-analytika-stoicheia/>

ατόμων η έκθεσή τους σε πορνογραφικό υλικό. Σε ελληνική έρευνα αποτυπώθηκε ότι περίπου οι μισοί έφηβοι (45%) παρακολουθούν πορνογραφικό υλικό στο διαδίκτυο (Paradaki et al., 2023).

Πέρα από την κατανόηση της πραγματικότητας γύρω από την πορνογραφία που αποτελεί σημαντικό στόχο της σεξουαλικής εκπαίδευσης, επίσης είναι σημαντική η εκπαίδευση των παιδιών να αντιμετωπίζουν κινδύνους στο διαδίκτυο, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη σεξουαλική θυματοποίηση και εκμετάλλυσή τους από δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων. Αυτό αναδείχθηκε ακόμη περισσότερο κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Όπως αναφέρει και η Επιτροπή Lanzarote (Council of Europe, 2020), κατά τη διάρκεια της πανδημίας τα παιδιά έγιναν περισσότερο ευάλωτα απέναντι σε κινδύνους όπως η αποπλάνηση, ο σεξουαλικός εκβιασμός, η διαδικτυακή παρενόχληση και η σεξουαλική εκμετάλλευση. Ταυτόχρονα η Επιτροπή προέτρεψε τα κράτη να εντείνουν τις πληροφορίες σχετικά με τους κινδύνους και τα δικαιώματα των παιδιών στο Διαδίκτυο, καθώς και τις υπηρεσίες συμβουλευτικής και υποστήριξης.

Σύμφωνα με στοιχεία ευρωπαϊκής έρευνας¹¹, σχεδόν 1 στους 10 ερωτηθέντες ηλικίας από 13-17 ετών (9%) δήλωσαν ότι έχουν λάβει ηλεκτρονικά σεξουαλικές απειλές από άτομα της ηλικίας τους το τελευταίο έτος, ενώ το 29% δήλωσε ότι υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας τέτοιων περιστατικών. Επίσης, σχεδόν το ένα τέταρτο των εφήβων (24%) ανέφεραν ότι έλαβαν σχόλια σεξουαλικού περιεχομένου σε μια προσωπική φωτογραφία που δημοσίευσαν το τελευταίο έτος. Τα κορίτσια είναι πολύ πιο πιθανό (26%) να βιώσουν ένα τέτοιο περιστατικό σε σχέση με τα αγόρια (18%).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα εθνικής έρευνας¹² (2021-2022) γύρω από τις διαδικτυακές συνήθειες 5000 μαθητών/-τριών, η πρακτική της ανταλλαγής πολύ προσωπικών φωτογραφιών (sexting) μεταξύ των εφήβων εμφανίζεται ιδιαίτερα διαδεδομένη καθώς, 1 στα 4 παιδιά έχει δεχτεί προσωπικές φωτογραφίες κάποιου άλλου και το 6% παραδέχεται ότι έχει στείλει προσωπικές φωτογραφίες. Στο ίδιο ποσοστό (6%), με περισσότερα τα κορίτσια, τα παιδιά δηλώνουν θύματα διαδικτυακού εκφοβισμού. Τέλος ένα στα δύο παιδιά της έρευνας δηλώνει ότι συνομιλεί με αγνώστους και κάνει φίλους στο Διαδίκτυο. Σοβαρό επίσης είναι το στοιχείο που αποτυπώνει η έρευνα, ότι δηλαδή 13% των παιδιών δε θα ζητήσουν βοήθεια από κανέναν σε περίπτωση που κάτι τα αναστατώσει κατά την περιήγησή τους στο Διαδίκτυο.

Ομοίως, η σεξουαλική εκπαίδευση είναι ζωτικής σημασίας για την πρόληψη της έμφυλης βίας και των διακρίσεων κατά των γυναικών. Σύμφωνα με το Πληροφοριακό Δελτίο για την Ολοκληρωμένη Σεξουαλική Εκπαίδευση¹³ των Ηνωμένων Εθνών και συνεργατών 120 εκατομμύρια κορίτσια στον κόσμο (λίγο παραπάνω από ένα στα δέκα) έχουν υποστεί βιασμό ή άλλες μορφές σεξουαλικής βίας, ή σεξουαλική βία από τους συντρόφους τους.

Η σεξουαλική εκπαίδευση ενισχύει τη συναισθηματική-σεξουαλική νοημοσύνη καθώς και την ικανότητα ανάπτυξης υγιών δεσμών και διαπροσωπικών σχέσεων. Η κατάλληλη σεξουαλική εκπαίδευση, με άλλα λόγια, συμβάλει στη μετάδοση, από τα πρώτα χρόνια της σχολικής εκπαίδευσης, ισχυρών μηνυμάτων υπέρ της ισότητας των φύλων, την προώθηση μη στερεότυπων ρόλων των φύλων, την εκπαίδευση σχετικά με τον αμοιβαίο σεβασμό, τη συναίνεση στις σεξουαλικές σχέσεις, τη μη βίαιη επίλυση συγκρούσεων στις διαπροσωπικές σχέσεις και το σεβασμό της προσωπικής ακεραιότητας, όπως άλλωστε ζητείται από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Αυτή η προσέγγιση οδηγεί στην αύξηση των γνώσεων και την αναγνώριση των δικαιωμάτων που έχει το κάθε άτομο στα πλαίσια μιας σεξουαλικής σχέσης καθώς οι παρεμβάσεις ολοκληρωμένης σεξουαλικής εκπαίδευσης βασίζονται στην κατανόηση των εννοιών της συναίνεσης, της ισότητας και

¹¹ <https://www.childnet.com/what-we-do/our-projects/project-deshame/research/>

¹² <https://saferinternet4kids.gr/ereynes/ereuna21-22/>

¹³ https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_turkey_factsheet_all_-_who_web_r4.pdf

του σεβασμού των ορίων του ατόμου και των ορίων των άλλων, στις οικείες διαπροσωπικές σχέσεις και στην κοινωνία γενικότερα.

Ποιοτικές παρεμβάσεις Ολοκληρωμένης Σεξουαλικής Εκπαίδευσης ενθαρρύνουν την υιοθέτηση θετικών στάσεων απέναντι στα φύλα. Συζητούν με ποιο τρόπο κοινωνικές, πολιτιστικές και βιολογικές διαφορές και ομοιότητες, επιδρούν στη δημιουργία διαφυλικών προτύπων και ενθαρρύνουν την κριτική επεξεργασία αντιλήψεων που επηρεάζουν την ανισότητα, την έμφυλη βία και τις διακρίσεις (UNESCO 2019). Μακροπρόθεσμα λοιπόν τα προγράμματα Ολοκληρωμένης Σεξουαλικής Εκπαίδευσης συμβάλλουν στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και επιλογή υγιών συμπεριφορών, ενώ διδάσκουν μεθόδους και βοηθούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να αμφισβητήσουν κοινωνικές και πολιτιστικές αντιλήψεις γύρω από το φύλο και να καλλιεργήσουν κοινωνικές στάσεις που προάγουν την έμφυλη ισότητα (UNESCO et al., 2018: 28-29).

Γίνεται προφανές μέσα από την εκτενή αναφορά που έχει γίνει έως τώρα στα πορίσματα και τις επιταγές της διεθνούς κοινότητας (UNESCO, UN, WHO κλπ.), ότι η σεξουαλική εκπαίδευση σε μια σύγχρονη, παγκοσμιοποιημένη κοινωνία ακολουθεί πολυπολιτισμικές και διαπολιτισμικές οδούς. Έτσι οι ευρύτεροι στόχοι της ολοκληρωμένης σεξουαλικής αγωγής εναρμονίζονται με αυτούς για την καλλιέργεια της παγκόσμιας πολιτότητας.

Σε αυτά τα πλαίσια οι μαθήτριες και οι μαθητές ενθαρρύνονται ώστε να:

- κατανοήσουν τις πολλαπλές διαστάσεις της ανθρώπινης ταυτότητας και να δημιουργήσουν μια «συλλογική ταυτότητα» που υπερβαίνει τις ατομικές πολιτισμικές, θρησκευτικές, εθνοτικές, ή άλλες διαφορές.
- αποκτήσουν βαθιά γνώση των παγκόσμιων θεμάτων και αποδοχή παγκόσμιων αξιών όπως η δικαιοσύνη, η ισότητα, η αξιοπρέπεια και ο σεβασμός.
- αναπτύξουν κριτική, συστημική και δημιουργική σκέψη, καθώς και τη δυνατότητα να εξετάζουν τα ζητήματα μέσα από διαφορετικές διαστάσεις, προοπτικές και οπτικές γωνίες.
- καλλιεργήσουν κοινωνικές δεξιότητες, όπως ενσυναίσθηση και επίλυση συγκρούσεων, καθώς και επικοινωνιακές δεξιότητες αλληλεπίδρασης με ανθρώπους διαφορετικού υπόβαθρου, προέλευσης, πολιτισμού και προοπτικών.
- υιοθετήσουν υπεύθυνες συνεργατικές συμπεριφορές στην προσπάθεια για το συλλογικό καλό, και στην εξεύρεση παγκόσμιων λύσεων στις παγκόσμιες προκλήσεις. (UNESCO, 2014).

Προκειμένου η σεξουαλική εκπαίδευση να ενταχθεί συστηματικά στο αναλυτικό πρόγραμμα και εν συνεχεία να βρει χώρο στις παρεμβάσεις των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα, είναι απαραίτητη η αποτύπωση των θεματικών πεδίων και των στόχων ανά θεματικό πεδίο και ηλικιακή ομάδα. Με άλλα λόγια δηλαδή, η δημιουργία ενός εμπεριστατωμένου αναλυτικού προγράμματος που θα αποτελέσει οδηγό των εκπαιδευτικών στις παρεμβάσεις τους.

Η ασαφής και πολύ γενική διατύπωση των εκπαιδευτικών στόχων στο Ελληνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα της Σεξουαλικής Αγωγής είναι ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια στη δημιουργία και υλοποίηση προγραμμάτων στην Ελλάδα (Gerouki 2008). Για παράδειγμα στο διαδικτυακό τόπο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής¹⁴ αναφέρεται: Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αφορά σε εκπαιδευτικές δράσεις γνώσης και κριτικής σκέψης καθώς και δράσεις καλλιέργειας δεξιοτήτων ζωής στα θέματα του φύλου, των δικαιωμάτων, της ψυχικής και σωματικής υγείας, της ασφάλειας, της προστασίας, του σεβασμού της γενετήσιας αξιοπρέπειας και της ισότητας. Η θεματολογία και το εκπαιδευτικό υλικό διαφοροποιείται κατά σχολική ηλικία. Στο νηπιαγωγείο επεξεργαζόμαστε τα συναισθήματα, τις επιθυμίες, τη φιλία ενώ στις μεγαλύτερες τάξεις του δημοτικού και στο γυμνάσιο τα ίδια θέματα εξετάζονται από την οπτική των δικαιωμάτων. Από τη νηπιακή ηλικία καλλιεργούμε τις δεξιότητες αυτομέριμνας και υγιεινής, τη διάκριση του καλού και του κακού ως προς την

¹⁴ <http://iep.edu.gr/el/sex-education>

εκμετάλλευση και τη γενετήσια αξιοπρέπεια, την ενσυναίσθηση και την καλλιέργεια σχέσεων εμπιστοσύνης με τους ενήλικες. Στο πνεύμα της σύγχρονης κοινωνίας του 21ου αιώνα η σωστή ενημέρωση και διαπαιδαγώγηση μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην πρόληψη φαινομένων σεξουαλικής βίας και σεξουαλικής παρενόχλησης.

Παρά τις κεντρικές κατευθύνσεις που δίνει το ελληνικό υπουργείο παιδείας όσο αφορά τη σεξουαλική εκπαίδευση και οι οποίες εναρμονίζονται με τις σύγχρονες απόψεις των μεγάλων οργανισμών όπως UNESCO, UN, WHO κ.λπ. που παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν παραπάνω, η απουσία συγκεκριμένου αναλυτικού προγράμματος σεξουαλικής εκπαίδευσης δημιουργεί εμπόδια και δυσκολίες στην διδασκαλία των θεμάτων σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας καθώς οι εκπαιδευτικοί μη έχοντας ιδιαίτερη εκπαίδευση, ούτε εκπαιδευτικά εγχειρίδια αδυνατούν να προσδιορίσουν επαρκώς τη στοχοθεσία και το εύρος των παρεμβάσεών τους.

Από την άλλη μεριά αυτή η έλλειψη είναι δυνατό να προσφέρει ευκαιρίες στις/στους εκπαιδευτικούς να καινοτομήσουν δημιουργώντας πρωτότυπο υλικό που ταιριάζει περισσότερο στις ανάγκες των δικών τους τάξεων και της ευρύτερης σχολικής κοινότητας. Άλλωστε έτσι δημιουργήθηκε και το ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Παίζω με το Φρίξω και μαθαίνω για το σώμα μου και τις διαπροσωπικές σχέσεις» (Γερούκη και συν. 2021, Γερούκη & Βιταλάκη 2022) το οποίο βραβεύτηκε το 2019 από τον Παγκόσμιο Οργανισμό για τη Σεξουαλική Υγεία, με το βραβείο Αριστείας και Καινοτομίας Προγράμματος Σεξουαλικής Αγωγής¹⁵.

Σε κάθε περίπτωση, όταν η πολιτεία ζητά από την εκπαιδευτική κοινότητα να δημιουργούν παρεμβάσεις και να διδάσκουν θέματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας θα πρέπει ταυτόχρονα να εγγυάται την προστασία από φαινόμενα διασυρμού τους. Φαινόμενα που είδαμε πρόσφατα με την προβολή σε σχολείο του βραβευμένου ντοκιμαντέρ «Αγόρια στο ντουζ»¹⁶ αλλά και πριν από μερικά χρόνια με τη δικαστική περιπέτεια τεσσάρων νηπιαγωγών στα Χανιά που δίδαξαν τα γεννητικά όργανα με την επιστημονική τους ονομασία¹⁷ δε διαμορφώνουν θετικές συνθήκες για την ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα δίνουν χώρο σε μικρές αλλά ισχυρές ομάδες ακραίων πολιτικών και θρησκευτικών απόψεων γύρω από το δικαίωμα στην εκπαίδευση των παιδιών και των νέων, αλλά και στο δικαίωμα των γυναικών στην αυτοδιάθεση του σώματός τους, να προβάλουν τη δική τους αντιεπιστημονική και αναχρονιστική ατζέντα.

Όσο η εκπαιδευτική κοινότητα θα αντιμετωπίζει εμπόδια στην επιμόρφωσή της και θα λαμβάνει από την επίσημη πολιτεία τέτοιου είδους αντιφατικά μηνύματα, τόσο θα καθυστερεί η ουσιαστική εκπαίδευση των παιδιών και των νέων, με αρνητικά για την υγεία τους αποτελέσματα, όπως έχουμε παραθέσει και σε αυτή την εργασία.

¹⁵ <https://worldsexualhealth.net/was-awards/awardees-for-excellence-innovation-in-sexuality-education/>

¹⁶ <https://www.ecfaweb.org/shower-boys-scandal-stirs-emotions-in-greece/>

¹⁷ <https://flashnews.gr/post/479203/xania-sta-dikasthria-nhpiagwgoi-poy-mhnythkan-apo-gonea-gia-to-programma-swma/>

Πηγές

Council of Europe. 2020. Comprehensive sexuality education protects children and helps build a safer, inclusive society. Available <https://www.coe.int/en/web/genderequality/-/comprehensive-sexuality-education-protects-children-and-helps-build-a-safer-inclusive-society> [Accessed 8 February 2022]

Council of Europe, (2020). Statement by the Lanzarote Committee Chairperson and Vice-Chairperson on stepping up protection of children against sexual exploitation and abuse in times of the COVID-19 pandemic. Accessible <https://rm.coe.int/covid-19-lc-statement-en-final/16809e17ae> Accessed 10/02/2023

Christian Fiala, Aubert Agostini, Teresa Bombas, Roberto Lertxundi, Marek Lubusky, Mirella Parachini & Kristina Gemzell-Danielsson (2022) Abortion: legislation and statistics in Europe, The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care, 27:4, 345-352, DOI: [10.1080/13625187.2022.2057469](https://doi.org/10.1080/13625187.2022.2057469)

Gerouki, M., Vitalaki, E., Triamataki, A., Mayraki, D., (2019) What parents have to say on a sex education program implementation. In Alain Giami & Erick Janssen (2019: 609) Abstracts for the 24th Congress of the World Association for Sexual Health (WAS), International Journal of Sexual Health, 31:sup1, 1-627, DOI: [10.1080/19317611.2019.1661941](https://doi.org/10.1080/19317611.2019.1661941)

Gerouki, M., 2008. "Innovations" on hold: sex education in the Greek primary schools. Health Education, 109(1), pp.49-65.

Harvard University, The Talk: How Adults Can Promote Young People's Healthy Relationships and Prevent Misogyny and Sexual Harassment, Report, Accessible <https://mcc.gse.harvard.edu/reports/the-talk> Accessed 10/02/2023

Matziou V, Perdikaris P, Petsios K, Gymnopoulou E, Galanis P, Brokalaki H. Greek students' knowledge and sources of information regarding sex education. Int Nurs Rev. 2009 Sep;56(3):354-60. doi: [10.1111/j.1466-7657.2009.00727.x](https://doi.org/10.1111/j.1466-7657.2009.00727.x). PMID: 19702810.

Michielsen, K., Farje De la Torre, and Selznick, E., (2022) CONTRACEPTIVE USE AND AWARENESS AMONG YOUNG PEOPLE IN THE EUROPEAN REGION Results from a cross-sectional survey. European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights Accessible https://www.epfweb.org/sites/default/files/2022-10/CC%20AwarenessReport_final.pdf (Accessed: 04/03/2023)

Papadakaki, M., Vagionakis, K., Chliaoutakis, J. (2023). Sexual and reproductive health of young people in Greece: knowledge, attitudes, practices and sexual health profile of 249 individuals. Population Medicine, 5(Supplement), A1097. <https://doi.org/10.18332/popmed/163865>

UNESCO (2014). Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the twenty-first century. Accessed online 18.11.2019 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227729>

UNESCO, UNFPA, WHO, UNAIDS, UNICEF & UN WOMEN (2018). International technical guidance on sexuality education – An evidence informed approach. Revised edition. Available: <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ITGSE.pdf> [Accessed 9 July 2020]

UNFPA, WHO, BZgA, (2020) COMPREHENSIVE SEXUALITY EDUCATION FACTSHEET SERIES: AN INTRODUCTION https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_turkey_factsheet_all_-_who_web_r4.pdf [Accessed 17 June 2023]

UNESCO (2019) Global Education Monitoring Report – Policy Paper 39. 2019. Facing the facts: the case for comprehensive sexuality education. <https://en.unesco.org/gem-report/node/2791> [Accessed 4 February 2022].

UNESCO, UNFPA, WHO, UNAIDS, UNICEF & UN WOMEN (2021). The journey towards comprehensive sexuality education: global status report. Available <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379607.locale=en> [Accessed 5 February 2022]

Vaidakis D, Moustaki I, Zervas I, Barbouni A, Merakou K, Chrysi MS, Creatsa G, Panoskaltis T. Knowledge of Greek adolescents on human papilloma virus (HPV) and vaccination: A national epidemiologic study. *Medicine (Baltimore)*. 2017 Jan;96(1):e5287. doi: 10.1097/MD.0000000000005287. PMID: 28072683; PMCID: PMC5228643.

Γερούκη, Μ., Βιταλάκη, Ε., Τριαματάκη, Α., και Μαυράκη, Δ., (2020) Παίζω με το Φρίξο και μαθαίνω για το σώμα μου και τις διαπροσωπικές σχέσεις. ΠΑΤΑΚΗΣ: Αθήνα

Γερούκη, Μ. & Βιταλάκη, Ε., (2022). Από το Αναλυτικό Πρόγραμμα στην Εκπαιδευτική Πράξη. Το Πρόγραμμα Σεξουαλικής Αγωγής "Παίζω με το Φρίξο". Στο Θ. Θάνος & Δ. Κογκίδου, Φύλο και Εκπαίδευση: Για μια Συμπεριληπτική Εκπαίδευση χωρίς διακρίσεις. (σελ. 271-290). Εκδ. Τζιόλα: Αθήνα

Γερούκη, Μ., (2011). Η Σεξουαλική Αγωγή στο Σχολείο. Θεωρία και πράξη – Οι απόψεις των εκπαιδευτικών. Αθήνα: Εκδόσεις Μαραθιά

Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας. Επιδημιολογική και Εργαστηριακή Επιτήρηση Σεξουαλικά Μεταδιδόμενων Νοσημάτων (Σύφιλη, Γονόρροια, Χλαμυδιακές Λοιμώξεις) στην Ελλάδα Δηλωθέντα Στοιχεία έως 31.12.2021 Αθήνα 2023 Διαθέσιμο στο https://eody.gov.gr/wp-content/uploads/2023/02/epid_epit_smn_2021.pdf Πρόσβαση 09/02/2023

Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας. Τμήμα Επιδημιολογικής Επιτήρησης HIV/AIDS. Δελτίο Επιδημιολογικής Επιτήρησης HIV/AIDS στην Ελλάδα, 31-12-2021 (Τεύχος 36). Αθήνα 2022. Διαθέσιμο στο <https://eody.gov.gr/wp-content/uploads/2020/07/epidimiologiko-deltio-hiv-2021.pdf> Πρόσβαση 09/07/2023

Κοκκέβη Ά., Σταύρου, Μ., Καναβού, Ε., Φωτίου, Α. (2019). Σεξουαλική συμπεριφορά και υγεία των εφήβων. Σειρά Θεματικών τευχών: Έφηβοι, Συμπεριφορές & Υγεία. Αθήνα: Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας, Νευροεπιστημών και Ιατρικής Ακριβείας ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ (ΕΠΙΨΥ). https://www.epipsi.gr/images/Documents/hmera-kata-aids/HBSC2018_04_Sex.pdf 08/02/2023

Πετρουλάκη, Κ., Τσιριγώτη, Α., Ζαρόκωστα, Φ., και Νικολαΐδης Γ., (2013). Επιδημιολογικά χαρακτηριστικά έκθεσης ανηλίκων σε βίαιες εμπειρίες στην Ελλάδα: Η έρευνα BECAN. *Ψυχιατρική* 2013, 24:262-271. Διαθέσιμο στο <https://www.psychiatriki-journal.gr/documents/psychiatry/24.4-GR-2013-262.pdf> Πρόσβαση 09/07/2023

Στοιχεία-σοκ: Κάθε χρόνο 40.000 ανήλικες στην Ελλάδα κάνουν άμβλωση<p>Πηγή: <https://www.iefimerida.gr/news/213712/stoiheia-sok-kathe-hrono-40000-anilik-es-stin-ellada-kanoy-n-amvlosi> Πρόσβαση 09/02/2023

Συμβούλιο της Ευρώπης, Πρόγραμμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον τερματισμό της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών <https://enastapente.gr/el>